



Határozatok Tára

A BÍRÓSÁG ÍTÉLETE (első tanács)

2018. május 31.*

„Előzetes döntéshozatal – Polgári ügyekben folytatott igazságügyi együttműködés – 2201/2003/EK rendelet – Hatály – A »láthatási jog« fogalma – Az 1. cikk (2) bekezdésének a) pontja, valamint a 2. cikk 7. és 10. pontja – A nagyszülők láthatási joga”

A C-335/17. sz. ügyben,

az EUMSZ 267. cikk alapján benyújtott előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgyában, amelyet a Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb bíróság, Bulgária) a Bírósághoz 2017. június 6-án érkezett, 2017. május 29-i határozatával terjesztett elő a

Neli Valcheva

és

Georgios Babanarakis között folyamatban lévő eljárásban,

A BÍRÓSÁG (első tanács),

tagjai: R. Silva de Lapuerta tanácselnök, C.G. Fernlund (előadó), J.-C. Bonichot, A. Arabadjiev és S. Rodin bírák,

főtanácsnok: M. Szpunar,

hivatalvezető: A. Calot Escobar,

tekintettel az írásbeli szakaszra,

figyelembe véve a következők által előterjesztett észrevételeket:

- a cseh kormány képviseletében M. Smolek, J. Vlácil és A. Kasalická, meghatalmazotti minőségben,
- az Európai Bizottság képviseletében Y. G. Marinova és M. Wilderspin, meghatalmazotti minőségben

a főtanácsnok indítványának a 2018. április 12-i tárgyaláson történt meghallgatását követően,

meghozta a következő

* Az eljárás nyelve: bolgár.

Ítéletet

- 1 Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem a házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003/EK tanácsi rendelet (HL 2003. L 338., 1. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 6. kötet, 243. o.; helyesbítések: HL 2013. L 82., 63. o.; HL 2018. L 33., 5. o.) értelmezésére vonatkozik.
- 2 E kérelem előterjesztésére a Bulgáriában lakóhellyel rendelkező Neli Valcheva és annak Görögországban lakóhellyel rendelkező korábbi veje, Georgios Babanarakis közötti, az N. Valcheva unokájának láthatására vonatkozó jogvita keretében került sor.

Jogi háttér

Az uniós jog

- 3 Az 2201/2003 rendelet (2), (5) és (12) preambulumbekkezdése előírja:
 - „(2) Az Európai Tanács tamperei ülésén helyt adott a bírósági határozatok kölcsönös elismerése elvének, amely egy valóságos jogi térség létrehozásához elengedhetetlen, és prioritásként határozta meg a láthatási jogokat.
 - [...]
 - (5) Annak érdekében, hogy minden gyermek számára egyenlőséget biztosítsanak, e rendelet kiterjed a szülői felelősségre vonatkozó valamennyi határozatra, beleértve a gyermek védelmére vonatkozó intézkedéseket is, függetlenül attól, hogy azok házassági jogi eljáráshoz kapcsolódnak-e.
 - [...]
 - (12) Ezen rendeletben megállapított szülői felelősségre vonatkozó ügyekben a joghatóság jogalapját a gyermek alapvető érdekeinek figyelembevételével [helyesen: A szülői felelősségre vonatkozó ügyekben az e rendeletben megállapított joghatósági szabályokat a gyermek mindenek felett álló érdekének figyelembevételével] alakítják ki, különösen a fizikai közelség alapján. [...]”
- 4 E rendelet „Hatály” címet viselő 1. cikke kimondja:
 - „(1) Ezt a rendeletet a bíróság jellegétől függetlenül az alábbiakkal kapcsolatos polgári ügyekben kell alkalmazni:
 - a) a házasság felbontása, különválás vagy a házasság érvénytelenítése;
 - b) a szülői felelősség megállapítása, gyakorlása, átruházása, korlátozása vagy megszüntetése.
 - (2) Az (1) bekezdés b) pontjában említett ügyek különösen a következőkkel foglalkoznak:
 - a) felügyeleti jog és kapcsolattartási jog;
 - [...]”

5 Az említett rendelet a „Meghatározások” című 2. cikkének 1. és 7–10. pontjában kimondja:

„E rendelet alkalmazásában:

1. »bíróság«: a tagállamok valamennyi, az 1. cikk alapján az e rendelet hatálya alá tartozó ügyekben joghatósággal rendelkező hatósága;

[...]

7. »szülői felelősség«: egy gyermek személyével, illetve vagyonával kapcsolatos valamennyi jog és kötelesség, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve jogilag kötelező [helyesen: hatályos] megállapodás útján [helyesen: alapján] gyakorol. A szülői felelősség magában foglalja a felügyeleti jogot és a láthatási jogot is;

8. »szülői felelősség gyakorlója«: olyan személy, aki szülői felelősséget gyakorol egy gyermek felett;

9. »felügyeleti jog«: a gyermek gondozásával kapcsolatos jogok és kötelességek, és különösen a gyermek tartózkodási helye meghatározásának joga;

10. »láthatási jog«: különösen a gyermek korlátozott időre való elvitelének joga a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre.”

6 Ugyanezen rendelet „Általános joghatóság” címet viselő 8. cikkének (1) bekezdése kimondja:

„Egy tagállam bíróságai joghatósággal rendelkeznek olyan gyermek feletti szülői felelősségre vonatkozó ügyekben, aki a bíróság megkeresésékor az adott tagállamban szokásos tartózkodási hellyel rendelkezik.”

A bolgár jog

7 A Semeen kodeks (családjogi törvénykönyv) a *Darzhaven vestnik* 2016. szeptember 20-i 74. számában kihirdetett változatában (a továbbiakban: családjogi törvénykönyv) a „[r]okonok láthatási jogával” kapcsolatban előírja:

„(1) A nagypapa és a nagymama a gyermek mindenkori lakóhelye szerinti Rayonen sadnál (kerületi bíróság) kérelmezheti a gyermekre vonatkozó láthatás szabályainak megállapítását, ha ez a gyermek érdekét szolgálja. Ez a jog a gyermeket is megilleti.

(2) A bíróság az 59. cikk (8) és (9) bekezdését értelemszerűen alkalmazza.

(3) Ha az a szülő, aki számára a bíróság a láthatási jog gyakorlását biztosította, de ezt távollét vagy betegség miatt ideiglenesen nem képes gyakorolni, e jogot a gyermek nagypapa és a nagymama gyakorolhatja.”

8 A családjogi törvénykönyv 59. cikke értelmében:

„(1) A házasság felbontása esetén a házaspár közös megegyezéssel rendezik a házasságból származó kiskorú gyermekek felügyeletének és iskoláztatásának kérdéseit, a gyermekek érdekeire tekintettel. A bíróság a megállapodást a 49. cikk (5) bekezdése alapján jóváhagyja.

(2) Az (1) bekezdésben említett megállapodás hiányában a bíróság hivatalból határoz arról, hogy a gyermekek mely szülőnél fognak lakni és melyik szülő gyakorolja a felügyeleti jogot, továbbá meghatározza az e jog gyakorlására vonatkozó intézkedéseket, valamint a láthatási jog gyakorlásának módját és a tartási kötelezettségeket.

[...]

(7) Kivételesen, amennyiben a gyermekek érdekei ezt szükségessé teszik, a bíróság elrendelheti, hogy a gyermekek beleegyezésükkel a nagyapánál vagy a nagyanyánál vagy más felmenőknél vagy közeli hozzátartozóknál lakjanak. Amennyiben ez nem lehetséges, a gyermeket intézményi gondozásba veszik vagy nevelőszülőknél helyezik el, amelyet/akiket a szociális ellátásért felelős igazgatóság jelöl ki, vagy a gyermek lakóhelyén nyújtanak szociális segítséget. A bíróság mindegyik esetben meghatározza a gyermek tekintetében a szülők láthatási jogának megfelelő rendjét.

(8) Amennyiben szükséges, a bíróság megfelelő óvintézkedéseket ír elő, hogy a (2) és (7) bekezdése szerinti határozat végrehajtását biztosítsa, úgymint:

1. a láthatási jog meghatározott személy jelenlétében történő gyakorlása;
2. a láthatási jog meghatározott helyen történő gyakorlása;
3. a gyermek útiköltségének, és, amennyiben szükséges, a gyermeket kísérő személy útiköltségének vállalása.

(9) A körülmények megváltozása esetén a bíróság a szülő vagy a Szociális támogatás igazgatósága kérelmére, vagy hivatalból a korábban előírt intézkedéseket megváltoztathatja, vagy új intézkedéseket írhat elő.”

- 9 A Zakon za litsata i semeystvoto (személyekről és a családról szóló törvény) a *Darzhaven vestnik* 2002. december 29-i 120. számában kihirdetett változata a 4. cikkében előírja:

„Azok a személyek, akik a 14. életévet betöltötték, de a 18. életévet még nem töltötték be, kiskorúak.

E személyek jogügyleteinek az érvényességéhez a szülőjük vagy gyámjuk beleegyezése szükséges, azonban megköthetik a mindennapi élet körébe tartozó kisebb jelentőségű szerződéseket, valamint rendelkezhetnek munkával szerzett jövedelmükkel.”

Az alapeljárás és az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

- 10 Neli Valcheva a nagyanyja Christos Babanarakisnak, aki 2002. április 8-án született N. Valcheva lányának, Mariana Kolevának a Georgios Babanarakisszal kötött házasságából. Ezt a házasságot egy görög bíróság felbontotta, és a Christos Babanarakis feletti szülői felügyeleti jogot az apának ítélte. E bíróság meghatározta az anyának a gyermekkel való kapcsolattartási joga gyakorlásának szabályait is: interneten és telefonon, valamint Görögországban személyes találkozások alkalmával, havonta néhány óra időtartamban.
- 11 N. Valcheva, miután arra hivatkozott, hogy nincsen lehetősége unokájával teljes értékű kapcsolatra, és hogy a görög hatóságoktól eredménytelenül kért többször segítséget, egy elsőfokú bolgár bírósághoz fordult, és a családjogi törvénykönyv 128. cikke alapján kérelmezte, hogy a bíróság állapítsa meg a kiskorú unokájával való kapcsolattartási joga gyakorlásának szabályait. N. Valcheva annak engedélyezését kérte, hogy a gyermeket rendszeresen, havonta egy hétvégén láthassa, valamint hogy évente kétszer, egy vagy két hétig a gyermek az iskolai szüneteket nála tölthesse.

- 12 Az említett elsőfokú bíróság úgy vélte, hogy nincs joghatósága N. Valcheva kérelmének elbírálására. N. Valcheva a fellebbviteli bírósághoz fordult, amely a 2201/2003 rendelet alapján helybenhagyta az elsőfokú határozatot. E bíróság úgy ítélte meg, hogy ezt a rendeletet kell alkalmazni azokban az ügyekben, amelyek tárgya a gyermeknek a tágabb családi körével, köztük a nagyszülőkkel való kapcsolattartásának a joga, és hogy e rendelet 8. cikke értelmében az említett kérelem tekintetében azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelyben a bírósághoz forduláskor a gyermek szokásos tartózkodási hellyel rendelkezett, vagyis a görög bíróságok.
- 13 N. Valcheva ezen ítélet felülvizsgálatát kezdeményezte a kérdést előterjesztő bíróság előtt. Ez utóbbi jelezte, hogy lényegében osztja a fellebbviteli bíróság álláspontját, azonban hozzátette, hogy a joghatósággal rendelkező bíróság meghatározásához tudnia kell, hogy a 2201/2003 rendelet alkalmazandó-e a nagyszülők láthatási jogára.
- 14 E körülmények között a Varhoven kasatsionen sad (legfelsőbb bíróság) úgy határozott, hogy az eljárást felfüggeszti, és előzetes döntéshozatal céljából a következő kérdést terjeszti a Bíróság elé:

„Úgy kell-e értelmezni a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 10. pontjában használt »láthatási jog« fogalmát, hogy az nemcsak a gyermeknek a szülők általi, hanem a szülőkön kívül az egyéb rokonok, nevezetesen a nagyszülők általi láthatását is magában foglalja?”

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésről

- 15 Előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésével a kérdést előterjesztő bíróság arra keres választ, hogy egy gyermek nagyszüleinek az előbbire vonatkozó láthatási joga a 2201/2003 rendelet hatálya alá tartozik-e, annak meghatározása érdekében, hogy az N. Valchevééhoz hasonló, az e láthatási jogra vonatkozó kérelem elbírálására joghatósággal rendelkező bíróság kijelölését e rendelet alapján kell-e elvégezni, vagy a nemzetközi magánjogi szabályok szerint.
- 16 A hivatkozott első esetben főszabály szerint a 2201/2003 rendelet 8. cikkének megfelelően azon tagállam bíróságai rendelkeznek joghatósággal, amelyben a bírósághoz fordulás időpontjában a gyermek szokásos lakóhelye található. A jelen ügyben az előzetes döntéshozatalra utaló határozatban szereplő információk alapján a görög bíróságok rendelkeznének joghatósággal.
- 17 A hivatkozott második esetben a nemzeti bíróságoknak, a jelen ügyben a bolgár bíróságnak kellene megvizsgálniuk a nemzetközi magánjog szabályaira tekintettel joghatóságuk fennállását.
- 18 A 2201/2003 rendelet nem pontosítja, hogy a „láthatási jog” fogalma, amelyet e rendelet 2. cikkének 10. pontja határoz meg, magában foglalja-e a nagyszülő láthatási jogát.
- 19 E fogalmat önállóan kell értelmezni, tekintettel annak szövegére, valamint a 2201/2003 rendelet rendszerére és célkitűzéseire, többek között e rendelet előkészítő munkálatai, valamint más uniós és nemzetközi jogi aktusok fényében.
- 20 A 2201/2003 rendelet 2. cikke 10. pontjának szövegét illetően meg kell állapítani, hogy az a láthatási jogot tágan határozza meg, magában foglalva többek között a gyermek korlátozott időre való elvitelét a szokásos tartózkodási helyétől eltérő helyre.
- 21 E meghatározás semmiféle korlátozást nem tartalmaz azon személyek körét illetően, akik a láthatási jogot élvezhetik.

- 22 Annak meghatározása érdekében, hogy a nagyszülők az említett rendelkezéssel érintett személyek közé tartoznak-e, figyelembe kell venni a 2201/2003 rendelet hatályát, melyet e rendelet 1. cikke (1) bekezdésének b) pontja pontosít, melynek értelmében e rendelet a szülői felelősség megállapítására, gyakorlására, átruházására, korlátozására vagy megszüntetésére alkalmazandó.
- 23 Egyébként a láthatási jog fogalma szerepel többek között a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában, valamint 2. cikkének (7) pontjában.
- 24 E rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontja pontosítja, hogy a szülői felelősséggel kapcsolatos ügyek különösen a felügyeleti jogra és a kapcsolattartási jogra vonatkoznak.
- 25 Ami az említett rendelet 2. cikkének 7. pontját illeti, az úgy határozza meg a szülői felelősség fogalmát, mint a gyermek személyével, illetve vagyoniával kapcsolatos valamennyi jog és kötelesség, amelyet valamely természetes vagy jogi személy határozat, jogszabály hatálya, illetve hatályos megállapodás alapján gyakorol, és amely magában foglalja a felügyeleti jogot és a láthatási jogot is.
- 26 E rendelkezések fényében rá kell mutatni, hogy a 2201/2003 rendelet nem zárja ki kifejezetten, hogy a nagyszülők által az unokájukkal kapcsolatban kért láthatási jog e rendelet hatálya alá tartozzon.
- 27 Fontos figyelembe venni a 2201/2003 rendelet célkitűzését is.
- 28 Ahogyan az e rendelet preambulumból kitűnik, e rendelet a szülői felelősség terén a joghatóságra, valamint a határozatok elismerésére és végrehajtására vonatkozó szabályok kialakítása révén a bírósági határozatok kölcsönös elismerése elvén alapuló valóságos jogi térség létrehozására irányul.
- 29 Az említett rendelet (5) preambulumbekzdése szerint e rendelet kiterjed a szülői felelősségre vonatkozó „valamennyi” határozatra.
- 30 Ezek között, és ugyanezen rendelet (2) preambulumbekzdésének megfelelően a láthatási jog prioritásként szerepel.
- 31 Márpedig a szülői felelősség terén a határozatok kölcsönös elismerésére vonatkozó 2001. március 27-i bizottsági munkadokumentumból (COM(2001) 166 végleges) következik, hogy az uniós jogalkotóban felmerült a kérdés, hogy melyek azok a személyek, akik szülői felelősséget gyakorolhatnak vagy láthatási joggal rendelkezhetnek. Az uniós jogalkotó több lehetőséget is megvizsgált, köztük az érintett személyek körének a gyermek valamely szülőjére korlátozását és ellenkezőleg, a meghatározott személyek köre bármely korlátozásának hiányát. E dokumentum említést tesz többek között a nagyszülőkről, hivatkozva az Európa Tanácsnak a gyermekekkel való kapcsolattartásról szóló egyezménytervezetére, amely elismeri a gyermek azon jogát, hogy személyes kapcsolatot tartson fenn ne csupán a szüleivel, hanem velük családi viszonyban álló más személyekkel is, mint amilyenek a nagyszülők. Végül az uniós jogalkotó azt a megoldást választotta, hogy semmiféle rendelkezésnek nem szabad korlátoznia azon személyek körét, akik szülői felelősséget gyakorolhatnak vagy láthatási joggal rendelkezhetnek.
- 32 Ahogyan azt a főtanácsnok indítványának 65. pontjában hangsúlyozta, a 2201/2003 rendelet előkészítő munkálataira tekintettel meg kell állapítani, hogy az uniós jogalkotónak szándékában állt kiszélesíteni a házassági ügyekben és a házastársaknak a közös gyermekekkel kapcsolatos szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról szóló, 2000. május 29-i 1347/2000/EK tanácsi rendeletnek (HL 2000. L 160., 19. o.; magyar nyelvű különkiadás 19. fejezet, 1. kötet, 209. o.) a korábban a szülőkre vonatkozó jogvitákra korlátozott hatályát, és ide kívánt sorolni a szülői felelősségre, ennek következtében a láthatási jogról szóló valamennyi határozatot, függetlenül az e jogok gyakorlására alkalmas személyektől, és nem zárta ki a nagyszülőket sem.

- 33 Ezen elemzésből kitűnik, hogy a láthatási jognak a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikke 7. és 10. pontjában szereplő fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az nem csupán a szülőknek a gyermekre vonatkozó láthatási jogára vonatkozik, hanem más személyek láthatási jogára is, akikkel fontos, hogy e gyermek személyes kapcsolatot tartson fenn, különösen a nagyszüleire, akár jogosultak szülői felelősségre, akár nem.
- 34 Ebből következik, hogy a nagyszülőknek az unokáikra vonatkozó láthatási jog megadása iránti kérelme a 2201/2003 rendelet 1. cikke (1) bekezdése b) pontjának, így e rendeletnek a hatálya alá tartozik.
- 35 Hangsúlyozni kell azt is, hogy amennyiben a láthatási jog nem vonatkozna e személyek mindegyikére, az e jogra vonatkozó kérdéseket nem csupán a 2201/2003 rendelet által kijelölt bíróságok dönthetnék el, hanem más bíróságok is, melyek a nemzetközi magánjog alapján megállapítanak joghatóságuk fennállását. Így egymásnak ellentmondó vagy akár összeegyeztethetetlen határozatok születhetnének, mivel a gyermek valamely hozzátartozójának biztosított láthatási jog sértheti a szülői felelősség valamely gyakorlójának biztosított e jogot.
- 36 Ahogyan arra a főtanácsnok indítványának 56. pontjában rámutatott, a láthatási jognak a szülőktől eltérő személy számára történő biztosítása ez utóbbiak jogaiba vagy kötelezettségeibe ütközhet, a jelen ügyben az apa felügyeleti jogába és az anya láthatási jogába. Következésképpen az ellentmondásos intézkedések elfogadásának megelőzése céljából és a gyermek mindenek felett álló érdekében egyazon bíróságnak, főszabály szerint a gyermek szokásos tartózkodási helye szerinti bíróságnak kell rendelkeznie a láthatási jogokról.
- 37 A fenti megfontolások összességére tekintettel az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre azt a választ kell adni, hogy a 2201/2003 rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 7. és 10. pontjában szereplő „láthatási jog” fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed a nagyszülőknek az unokáikra vonatkozó láthatási jogára is.

A költségekről

- 38 Mivel ez az eljárás az alapeljárásban részt vevő felek számára a kérdést előterjesztő bíróság előtt folyamatban lévő eljárás egy szakaszát képezi, ez a bíróság dönt a költségekről. Az észrevételeknek a Bíróság elé terjesztésével kapcsolatban felmerült költségek, az említett felek költségeinek kivételével, nem téríthetők meg.

A fenti indokok alapján a Bíróság (első tanács) a következőképpen határozott:

A házassági ügyekben és a szülői felelősségre vonatkozó eljárásokban a joghatóságról, valamint a határozatok elismeréséről és végrehajtásáról, illetve az 1347/2000/EK rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2003. november 27-i 2201/2003 tanácsi rendelet 1. cikke (2) bekezdésének a) pontjában és 2. cikkének 7. és 10. pontjában szereplő „láthatási jog” fogalmát úgy kell értelmezni, hogy az kiterjed a nagyszülőknek az unokáikra vonatkozó láthatási jogára is.

Aláírások